

ESTOÏCISME

El seu fundador, **Zenó**, (segle IV a.C.) apareix a Atenes sis anys després que Epicur fundés el seu Jardí. Les seves teories tingueren èxit anys més tard -especialment a Roma- i entre els seus adeptes hi trobam gent de totes les classes socials: un esclau com **Epíctet**, un filòsof de l'aristocràcia romana com **Sèneca** o, fins i tot, un emperador com **Marc Aureli**.

Zenó, el primer estoic, era un comerciant xipriota. Una vegada, quan transportava mercaderies cap a Atenes, el seu vaixell va naufragar i es va quedar sense res. Què podia fer? Estava arruïnat. Mentre caminava pels carrers d'Atenes, començà a llegir un llibre de Xenofont titulat "Sobre la vida de Sòcrates". Així, demanà al llibreter: "on puc trobar un home com aquest?". El llibreter li va respondre: "segueix aquest home". Aquest home era Crates i Zenó el va seguir i va aprendre la seva filosofia. Anys més tard dirà: "feliçment vaig naufragar!".

Després de vint anys d'estudis i meditacions, Zenó començà a tenir un grup de gent que l'escoltava i es reunien a una de les portes de la ciutat d'Atenes, concretament a la Porta pintada ("*Stoa poikilé*"). Aquesta és la raó per la qual la seva filosofia rep el nom d'**Estoïcisme**, o, també, **Escola del Pòrtic**. Per tant, una escola filosòfica es crea perquè hi ha un individu que té *auctoritas* i crea al seu voltant un grup d'adeptes.

La filosofia estoica va arribar amb molta força especialment a Roma, fins al punt que va ser adoptada com a "filosofia oficial". A la *virtus* romana li va perfecte la manera estoica d'entendre el món. Els representants més importants de l'estoïcisme romà seran **Sèneca**, **Marc Aureli** i **Ciceró**. També hi haurà elements estoics que es filtraran en el Cristianisme.

Pinzellades

1. Els estoics entenen que el món és un *kosmos*. "*Kosmos*" és una paraula grega que significa "un tot ordenat". Nosaltres som un "micro-cosmos" que estam dins d'un "macro-cosmos". Els llatins la traduïren per "*mundus*" i significava el mateix: ordre. Ara bé, així com nosaltres ordenam la nostra casa, el nostre "microcosmos", hi ha d'haver algú que hagi ordenat el cel, el "macrocosmos". D'aquí sorgeix la figura del Demiürg, un Déu que ha ordenat la volta celeste, que fa que la gran casa de l'Univers funcioni ordenadament. Aquest Demiürg intervé mitjançant la raó i ho ordena tot. Així, la teologia estoica se'n deriva de la cosmologia estoica.

2. Hi ha, per tant, un sol món i una sola raó comuna a tots els éssers. Aquesta **Raó universal** és la llei que descriu i prescriu el desplegament del cosmos. Per aquest motiu, el **Destí** de vegades pot ser tràgic, però sempre és racional. L'ésser humà, com a part d'aquest món, està sotmès també a aquesta raó universal.

3. En aquest sentit, la **virtut** consistirà en viure sense entrar en contradicció amb aquesta raó universal, conformar-se als seus dictats. El mitjà o la manera per arribar a una vida virtuosa serà exercitar la nostra voluntat per tal d'abstenir-nos del plaer i suportar el dolor. "**Abstine et substine**", és a dir, "abstenir-se i aguantar", pot ser considerat el lema dels estoics.

4. La vida és entesa com una lluita -"**agon**"- per tal de suprimir les passions i els desitjos perquè inciten al plaer, que és desordre i insatisfacció. L'estoïcisme pretenia arribar a vèncer les passions i sotmetre-les al govern de la nostra intel·ligència i voluntat.

5. El "**savi**" accepta sempre (en virtut d'una decisió presa d'una vegada i per sempre) els designis del Destí, els quals estan d'acord amb la natura. D'aquesta manera mai no resulta contrariat. **Només l'ignorant és esclau de les seves passions** i és ignorant perquè desconeix la raó universal, que determina el funcionament i l'ordre del món. Plaer, dolor, desig, temor, etc., són senzillament ignorància. El coneixement ens permet extingir la il·lusió del plaer i del dolor perquè, a mesura que ampliam el nostres coneixements per damunt de les fronteres del que és immediat, compremem que no hi ha per a nosaltres "millor" ni "pitjor".

6. Per tant, la llibertat no serà poder triar el que un vulgui, sinó **acceptació del destí**, i, per tant, **la felicitat arribarà quan s'accepti el destí i un no s'hi rebel·li**. És el que ells anomenen **"apatheia"**, és a dir, impassibilitat, absència de patiment per no poder realitzar els nostres desitjos quan aquests entren en contradicció amb la raó universal. Aleshores, no hi haurà "millor" ni "pitjor", "agradable" ni "desagradable", "desitjable" o "temible", etc. perquè tot el que esdevé és, senzillament, el que ha de passar.

7. L'ètica estoica queda reflectida en algunes sentències, com aquestes:

- *"el dolor és suportable quan és petit; quan és excessiu ja no se sent".*
- *"la pobresa sempre és suportable; més pobres som quan naixem!".*
- *"la mort, quan es presenta, és imperceptible per la seva brevetat".*
- *"cada vena del nostre cos és una via d'alliberament".*

EXERCICIS

1. Defineix: "abstenir-se", "austeritat", "ascesi". Posa tres exemples d'actituds austeres.

2. Explica quina relació poden tenir amb l'estoïcisme les següents persones:

- a. una dona que vol conservar la línia.
- b. un vegetarià.
- c. un esportista que vol guanyar.
- d. una mare embarassada.
- e. un frare.

4. Comentari i debat:

- a. El fracàs en la vida, és necessari?; per què?
- b. L'educació i la formació, han de ser blanques o dures?
- c. Saps d'algú que hagi deixat una vida còmode o estable per anar a treballar fora i en condicions penoses? Com ho expliques?

5. Cerca com va morir el filòsof estoic Luci Anneu Sèneca, que va néixer a la ciutat de Còrdova.

(Marc Aureli. Enquiridió , 2)

"Recorda que la pretensió del desig és l'assoliment d'allò que es desitja. Aquell qui no aconsegueix d'acomplir el seu desig és infeliç, mentre que aquell qui cau sota allò que rebutja experimenta una desgràcia. Per consegüent, si rebutges només aquelles coses que són contràries a la naturalesa entre les que depenen de tu, no cauràs pas en cap d'aquelles que rebutges. Tanmateix, si rebutges la malaltia, la mort o la pobresa, seràs infeliç. Allunya, doncs, la teva aversió de totes aquelles coses que no depenen de la teva voluntat i aplica-la a aquelles que són contràries a la naturalesa entre les coses que depenen de nosaltres. D'altra banda, de moment suprimeix totalment el desig: si desitges una de les coses que no depenen de tu, seràs necessàriament dissortat. En canvi, pel que fa a aquelles coses que depenen de nosaltres i que seria bell de desitjar, cap no està encara al teu abast. Empra la tendència i el rebuig fent-ho d'una manera suau, amb reserves i sense tensió".

(Marc Aureli. Enquiridió, 3)

"Tocant a cada una de les coses que et solacen, et fan un servei o aprecies, recorda d'expressar de quina naturalesa és, tot començant per les més petites. Si aprecies un càntir, digues: "Aprecio un càntir", car si es trenca no et torbaràs. Si abrades el teu fill o la teva dona, digues que abrades una persona humana, car quan mori no et torbaràs".

(Marc Aureli. Enquiridió, 8)

“No cerquis pas que les coses s'esdevinguin, sinó que has de voler que s'esdevinguin tal com s'esdevenen i viuràs feliç”.

(Marc Aureli. Enquiridió, 10)

“En cada una de les coses que te succeeixen, recorda de retornar vers tu mateix a fi de cercar quina facultat tens que pugui ser-te útil. Si veus un bell jovenet o una bella noia, trobaràs que la continència és la facultat que t'ajudarà en aquest cas. Si se't presenta quelcom de penós, trobaràs la paciència. Si pateixes un ultratge, trobaràs la resignació. Alhora, comportant-te d'aquesta manera, les impressions no s'apoderen de tu”.

(Marc Aureli. Enquiridió, 12)

“És millor, en efecte, morir de gana, però en un estat exempt de pena i de temença, que viure en l'opulència, però amb l'ànima torbada. És millor també que el teu esclau sigui dolent que que tu siguis dissortat. Comença, per consegüent, per les coses petites. Si vessen el teu oli, si roben el teu vi, has de dir-te a tu mateix: “Aquest és el preu de la impassibilitat, aquest és el preu de la impertorbabilitat”.

(Marc Aureli. Enquiridió, 15)

“Recorda que has de comprotar-te com en un banquet. Si un aliment ha donat la volta a la taula i ha arribat fins a tu, estén la mà i pren-ne amb correcció. Si passa de llarg, no ho retinguis. Si encara no és allí, no projectis de lluny el teu desig, ans espera fins que hagi arribat fins a tu. D'aquesta manera has de comportar-te amb els teus fills, amb la teva dona, amb els qui tenen càrrecs importants, amb la riquesa (...). Si fins i tot no prens res d'aquelles coses que et presenten, sinó que les rebutges, aleshores no només seràs comensal dels déus, sinó que participaràs també de llurs poders (...)”.

(Marc Aureli. Enquiridió, 17)

“Recorda que ets actor d'un drama que és tal com vol l'autor: si vol que sigui curt, és curt; si vol que sigui llarg, és llarg. Si vol que facis el paper d'un captaire, recorda que has de fer-lo també encertadament, igual com si es tracta de fer el paper d'un coix, d'un magistrat o d'una persona normal. Allò que és propi de tu, en efecte, és fer magníficament el personatge que se t'ha atorgat. El fet d'escollir-lo, tanmateix, pertany a un altre”.

(Marc Aureli. Enquiridió, 19)

“Pots ser invencible si no et fiques en cap lluita en la qual no puguis vèncer. Tot veient algú que destaca en honors, que té un gran poder o que gaudeix de qualsevol altra reputació, no et deixis endur per la impressió ni vulguis equiparar-t'hi. Si la substància del bé, en efecte, rau en les coses que depenen de nosaltres, ni l'enveja ni la gelosia no tenen cap espai. Alhora, no vulguis ser estrateg, ni senador, ni cònsul, sinó una persona lliure. Tanmateix, només hi ha un camí per arribar a això: el menyspreu de totes aquelles coses que no depenen de nosaltres”.

(Marc Aureli. Enquiridió, 20)

“Recorda que aquell qui t'ultratja no és la persona que t'insulta o que et colpeja, sinó el teu judici sobre aquestes persones que t'ultratgen. Per consegüent, quan algú t'irrita, has de saber que és la teva suposició allò que t'irrita. Malda, doncs, per no deixar-te endur per la impressió, car un cop hagi passat un temps i una dilació et serà més fàcil dominar-te a tu mateix”.